

ОСОБИ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВИЙ СТАТУС, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ

НАГОРНИЙ П. В. - аспірант Пенітенціарної Академії України

ORCID: 0009-0002-1310-3570

УДК 343.1

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.67>

У статті здійснено комплексний теоретико-правовий аналіз кола осіб, які підлягають забезпеченню безпеки під час кримінального провадження в умовах воєнного стану, їх правового статусу, прав та обов'язків, а також гарантій їх реалізації. Обґрунтовано, що воєнний стан істотно трансформує зміст, характер та інтенсивність загроз для учасників кримінального провадження, що зумовлює необхідність розширеного тлумачення позитивних зобов'язань держави щодо захисту осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, їх прав та обов'язків.

Звернута увага на необхідність охоплення заходами безпеки більш широкого кола осіб, які беруть або потенційно можуть брати участь у кримінальному провадженні. Акцентовано увагу на тому, що права і обов'язки осіб, до яких застосовуються заходи забезпечення безпеки, одночасно передбачені як у Кримінальному процесуальному кодексі України, так і Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Це обумовлює потребу у взаємному узгодженні положень цих нормативно-правових актів, належному роз'ясненні учасникові його прав і обов'язків, а також забезпеченні реалізації їх з боку уповноважених державних органів та їх посадових осіб.

Ключові слова: кримінальне провадження, забезпечення безпеки, воєнний стан, учасники кримінального процесу, позитивні зобов'язання держави, практика ЄСПЛ.

Постановка проблеми

Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, традиційно розглядають як одну з гарантій реалізації завдань кримінального судочинства та забезпечення прав і свобод людини. У КПК України та Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» визначено правові засади цього інституту кримінального процесуального права та врегульовано порядок реалізації заходів безпеки, а його мета підкреслює роль, яку він відіграє в досягненні завдань кримінального провадження.

Факт збройної агресії проти України, а також потреба в ужитті заходів щодо усунення загроз її суверенітету й територіальній цілісності змінюють характер суспільних відносин і природу загроз, створюючи додаткові виклики для кримінального провадження та правового захисту його учасників. За таких умов виникає необхідність ґрунтовного наукового осмислення впливу цих загроз і запровадженого у зв'язку з цим правового режиму воєнного стану на кримінальне провадження, а також на забезпечення реалізації процесуального статусу його учасників у відповідних умовах.

Стан дослідження проблеми

Інститут забезпечення безпеки учасників кримінального провадження був предметом наукових досліджень зокрема І. В. Бородій, В. В. Бурдоля, О. О. Гринь-

ків, В. С. Зеленецького, Б. М. Качмаря, М. І. Копетюка, В. В. Котової, М. В. Куркіна, А. О. Ляша, А. М. Орлеана, О. І. Ромців, П. В. Серебрянського, А. Р. Туманянц тощо. У цих та низці інших наукових праць було опрацьовано його правової регламентації, сформульовані пропозиції та рекомендації щодо застосування заходів безпеки під час кримінального провадження. Водночас питання суб'єктів, які підлягають захисту, змісту їх прав і обов'язків, форм реалізації й гарантій під час застосування заходів безпеки недостатньо повно висвітлено в наукових дослідженнях. Це знижує ефективність забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

Мета наукової статті полягає в з'ясування особливостей процесуального статусу учасників кримінального судочинства, до яких застосовують заходи забезпечення безпеки, у тому числі під дії правового режиму воєнного стану. Досягнення цієї мети зумовлює вирішення таких наукових завдань: уточнення кола осіб, які підлягають захисту, визначення змісту їх прав та обов'язків, наведення характеристики процесуальних гарантій статусу таких осіб у кримінальному провадженні під дії правового режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу

Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» було прийнято ще у 1993 році, тобто за істотно інших соціально-політичних і правових умов. Попри численні зміни, що вносилися до нього, його концептуальні положення значною мірою орієнтовані на кримінальний процес мирного часу та не враховують реалії воєнного стану. Це, зокрема, виявляється у неврахуванні особливого процесуального статусу окремих учасників кримінального провадження, відсутності спеціальних норм щодо засобів захисту осіб, які перебувають на територіях активних бойових дій, а також у недостатній процесуальній деталізації процедур оцінки ризиків і особливостей застосування окремих заходів безпеки в надзвичайних умовах тощо. Проблема загострюється через те, що

під час дії воєнного стану кримінальне провадження часто здійснюється у складних умовах, що підвищує рівень небезпеки для учасників процесу та їх близьких осіб, а іноді ускладнює застосування відповідних заходів безпеки.

Стаття 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» визначає коло осіб, які мають право на застосування заходів безпеки. До нього належать як традиційні учасники процесу (заявники, потерпілі, підозрювані, обвинувачені тощо), так і особи, які можуть зазнавати ризиків у зв'язку з певним правовим зв'язком з основними суб'єктами кримінального провадження. Водночас в умовах дії правового режиму воєнного стану цей перелік має бути гнучким і передбачати можливість урахування додаткових категорій осіб. Зокрема, у період воєнного стану зазначене коло фактично розширюється за рахунок осіб, які, у тому числі анонімно, надають свідчення щодо воєнних злочинів; осіб, залучених до документування злочинів агресії; учасників кримінальних проваджень, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або поблизу лінії бойового зіткнення; осіб, які підлягають видачі (екстрадиції), тощо. Це зумовлює необхідність переосмислення підходів до суб'єктного складу правовідносин щодо забезпечення безпеки осіб у кримінальному процесі.

Так, аналіз положень КПК України та Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» свідчить про те, що в останньому як спеціальному нормативно-правовому акті не відображено всіх потенційних учасників кримінального провадження, які можуть брати в ньому участь. Приміром, у ст. 2 зазначеного Закону України відсутнє посилання на таких, поза всяким сумнівом, учасників кримінального провадження, як: особа – власник житла чи іншого володіння, у якому проведено обшук або огляд; затримана особа у разі наявності об'єктивних обставин, що унеможливають вручення їй письмового повідомлення про підозру у строки, встановлені КПК України; особа, стосовно якої розглядається питання про

видачу в іноземну державу (екстрадицію); третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт; інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування; особа, яка перебуває в установах виконання покарань або в місцях зі спеціальним режимом тримання; заставодавець. Тож погодимося з О. І. Ромців, що КПК України 2012 року не вирішив питання суб'єктного складу учасників кримінального судочинства, щодо яких можуть застосовуватись заходи забезпечення безпеки, тож на монографічному та дисертаційному рівнях неодноразово вказувалось на необхідність розширення кола вказаних суб'єктів [1, с. 509-510]. З цією констатацією вказаної О. І. Ромців проблеми (не чітка визначеність суб'єктів права на безпеку складу) та шляхів її вирішення (розширення кола вказаних суб'єктів) варто погодитися.

Саме тому підтримаємо думку Б. М. Качмар, який зазначає, що інтенсивне реформування кримінального процесуального законодавства обумовлює появу нових суб'єктів, які залучаються до кримінального процесу. І на цій підставі він робить висновок, що перелік осіб, які потенційно мають право на забезпечення безпеки в рамках кримінального провадження не може бути вичерпним [2, с. 10]. Тому варто підтримати позиції таких науковців як Б. М. Качмар, В. В. Бурдоль, які у своїх працях пропонують передбачити у профільному законі положення, що право на заходи безпеки, за наявності відповідних підстав мають, окрім осіб безпосередньо вказаних у ст. 2, й інші особи, залучені до кримінального провадження [2, с. 16; 3, с. 247-248]. Це створює передумови для максимально повного забезпечення безпеки будь-якому учаснику кримінального судочинства та повніше відображує положення ст. 3 Конституції України, ст. 8 КПК України.

Поряд зі питанням кола суб'єктів – учасників кримінальної процесуальної діяльності з застосування заходів безпеки, одним із важливих питань є уточнення повноти правової регламентації процесуального статусу таких осіб. З приводу розуміння поняття «кримінальний процесуальний статус особи», то підтримаємо точку зору, що це закріплене

правом становище особи, яке дозволяє забезпечити захист особи, яка вступає у кримінальні процесуальні відносини, та надає їй можливість бути повноправним суб'єктом, а не об'єктом у них, а його елементами є права, обов'язки, законні інтереси та гарантії їх реалізації та забезпечення [4, с. 80-81]. Тож саме завдяки своєму процесуальному статусу особа може бути повноправним учасником правовідносин з застосування заходів безпеки. Варто відмітити, що інститут забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, розглядається у взаємозв'язку з такими категоріями кримінального процесу як процесуальний статус особи, процесуальні гарантії та принцип доступу до правосуддя. Так, І. Бородій зауважує щодо статусу свідка, що основними гарантіями довіри до показань є: правовий статус, імунітет свідка, гарантії правової допомоги свідку, гарантії безпеки свідка, де безпека осіб, які сприяють здійсненню кримінального провадження, є основною гарантією самого правосуддя [5, с. 196, 199]

Розглянемо центральний елемент цього статусу, а саме права та обов'язки осіб, до яких застосовуються заходи безпеки у кримінальному судочинстві, в контексті їх закріплення у КПК України, Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та відповідних міжнародно-правових актах.

У дослідженні підтримаємо погляд тих науковців [2, с. 10; 6, с. 128; 7, с. 200], що учасники кримінального провадження серед інших прав користуються правом на забезпечення безпеки. П. С. Михайлов, вказує, що право на безпеку учасників кримінального провадження слід розглядати як одне із найважливіших конституційних прав людини, що базується на нормах Основного Закону [8, с. 409]. Варто зауважити, що право на забезпечення безпеки для особи-учасника кримінального судочинства забезпечується завдяки захисту їх життя, здоров'я, честі, гідності, житла та майна, невтручання в його особисте і сімейне життя. Ці об'єкти захисту слід аналізувати в контексті зобов'язань України за міжнародно-правовими договорами в галузі прав людини (Міжнародного пакту про громадянські і

політичні права, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод тощо). Так, аналіз практики Європейського суду з прав людини («Осман проти Сполученого Королівства» ((87/1997/871/1083)) [9, п. 115]; «Горовенки та Бугара проти України» (заяви №№ 36146/05 та 42418/05) [10, п. 34]; «Махмут Кая проти Туреччини» (заява № 22535/93) [11, п. 85-100]) свідчить, що права людини розглядаються Судом в контексті позитивних зобов'язань держави зокрема за ст. ст. 2, 3 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також Першого протоколу, і це передбачає вжиття заходів для захисту особи, яка перебуває під загрозою злочинних дій іншої особи, застосування розумних заходів для забезпечення безпеки осіб, а держава несе відповідальність за неефективність системи захисту, якщо вона не здатна запобігти загрозам правам особи. Особливу актуальність у воєнний період для реалізації обов'язків держави з захисту зокрема життя особи має справа «Аль-скейні та інші проти Сполученого Королівства» (Заява № 55721/07). У цій справі Європейський суд з прав людини зазначив, що навіть у складних умовах безпеки повинні бути зроблені всі розумні кроки для забезпечення ефективного незалежного розслідування передбачуваних порушень права на життя [12, п. 164]. Таким чином, інститут забезпечення безпеки учасників кримінального провадження є формою та способом реалізації позитивних зобов'язань держави по захисту прав і свобод особи у сфері кримінального судочинства, а компонентом процесуального статусу особи-учасника кримінального провадження є його право на безпеку (право на забезпечення безпеки).

Розглядаючи це право як базове право осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, відмітимо, що з аналізу норм КПК України, Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та праць науковців можна зауважити на те, що це специфічне суб'єктивне право учасника кримінального провадження варто розглядати як таке, що включає низку юридично закріплених у законодавстві правомочностей. Їх характер

та зміст визначається особливостями кримінального процесуального статусу відповідного учасника кримінального провадження. Тому пропонуємо відповідні правомочності таких осіб презентувати у вигляді трьох рівнів взаємно пов'язаних процесуальних прав загального, особливого та одиничного змісту.

З приводу можливості та обґрунтованості такого підходу варто навести позицію, згідно якої особливість процесуального статусу учасників кримінального провадження, щодо яких здійснюються заходи безпеки, полягає в тому, що крім процесуальних прав та обов'язків, закріплених для кожного учасника в певних нормах КПК, всі ці особи отримують права та обов'язки, які за своєю суттю є додатковими до конкретного процесуального статусу певної особи [13, с. 171]. Вважаємо, що ця думка визначає розуміння змісту обсягу прав осіб, які підлягають забезпеченню безпеки у кримінальному провадженні у тому числі і під час дії правового режиму воєнного стану. Тож мова йде про такі три рівні змістовного наповнення права учасника кримінального провадження на безпеку (право особи на забезпечення безпеки).

Перший рівень (загальні права) – це правові можливості поведінки взагалі як учасника кримінального провадження, наприклад, процесуальні права підозрюваного, потерпілого, свідка тощо, що дають можливість їм забезпечити участь у кримінальному провадженні та реалізовувати їхні права і свободи, відстоювати законні інтереси. Так, до загальних прав осіб, які мають право на забезпечення безпеки, вважаємо варто віднести такі процесуальні можливості, які гуртуються на положеннях ст. 55, 56, 57, 59, 60, 63 Конституції України, а також ст. ст. 8, 10, 11, 13-15, 21, 24 КПК України.

Другий рівень (особливі права) – це правові можливості поведінки як особи, яка має право на забезпечення безпеки та до яких власне ці заходи і застосовуються, зокрема це права передбачені ч. 1 ст. 5 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», що забезпечує захист відповідних осіб від протиправних посягань під час криміналь-

ного провадження. Також, що є не менш важливим, то це те, що право на забезпечення безпеки повинно бути реалізовано через таку правомочність як право особи на інформацію про зміст, характер межі та способи, а також підстави застосування (скасування) заходів забезпечення безпеки. Вважаємо цим положенням варто доповнити вказану вище норм.

Третій рівень (окремі або спеціальні права) – враховуючи дію ч. 2 ст. 10, розділів VI, IX, IX-1, IX-2 КПК України та окремих підзаконних актів слід вести мову про специфічні права окремих учасників кримінального провадження, приміром, неповнолітні, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), особи, яка розшукується Міжнародним кримінальним судом, військовослужбовці. Це забезпечує врахування специфіки їх становища у кримінальному провадженні або їх специфічні права при застосуванні окремих заходів безпеки (наприклад, наказ Міністрів України наказ МВС від 13.06.2000 № 379).

Поряд з процесуальними правами учасників кримінального провадження, до яких застосовуються заходи забезпечення безпеки, складовою їх кримінального процесуального статусу, як бudo зазначено вище, є процесуальні обов'язки. Покладання на осіб цих відповідних юридичних обов'язків є умовою не тільки належного здійснення ними певних дій на виконання правил та умов застосування заходів безпеки. Це також створює підґрунтя для належної реалізації прав уповноважених на застосування таких заходів органів та їх посадових осіб. У цьому контексті відмічається, що суб'єкти, які мають право на державний захист, та суб'єкти, що забезпечують безпеку осіб, що підлягають державному захисту, наділені певними правами і обов'язками, які спрямовані на забезпечення належної реалізації заходів безпеки [13, с. 170].

Щодо змісту процесуальних обов'язків учасників кримінального провадження, до яких застосовуються заходи забезпечення безпеки, то як і у випадку з їх правомочностями по реалізації права на безпеку (права на забезпечення безпеки), ці обов'язки відносять своє відображення на загально-

му рівні (ст. 68 Конституція України, статті КПК України, що передбачають обов'язки учасників кримінального провадження), на особливому рівні (ч. 2 ст. 5 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»), а також на рівні окремого (обов'язки, які обумовлені, наприклад, специфікою статусу особи (військовослужбовець), або специфічним характером застосування відповідного заходу забезпечення безпеки (наприклад, див. наказ МВС від 13.06.2000 № 379).

Важливим елементом кримінального процесуального статусу особи, на що також було звернута увага, є гарантії реалізації та забезпечення прав, обов'язків особи [4, с. 80-83]. Стосовно кримінальних процесуальних гарантій, то їх визначають як сукупність встановлених законом правових норм, що забезпечують виконання завдань кримінального провадження та надають можливість суб'єктам кримінального процесу виконувати обов'язки та реалізовувати права [13, с. 21]. Отже, для реалізації таких елементів кримінального процесуального статусу особи як права і обов'язки гарантії відіграють доволі важливу роль. До числа кримінальних процесуальних гарантій вчені відносять такі явища як: 1) процесуальний статус учасників кримінального провадження; 2) засади кримінального провадження; 3) кримінальна процесуальна форма; 4) заходи кримінального процесуального примусу; 5) судовий контроль та відомчий контроль; 6) юридична відповідальність учасників кримінального провадження [13, с. 21; 14, с. 47]. Коротко проаналізуємо ці гарантії стосовно їх застосування до інституту забезпечення безпеки особу у кримінальному провадженні.

Так, як зауважують науковці, основу кримінальних процесуальних гарантій становлять права і свободи людини, які мають забезпечувати захист особи від кримінальних правопорушень, охороняти права, свободи та законні інтереси учасників кримінального провадження [13, с. 22]. Саме реалізація особою, до якої застосовуються заходи забезпечення безпеки, наданих їй прав і свобод і забезпечує можливість створення безпечних для її життя, житла, здоров'я та майна умов

участі у кримінальному провадженні. Водночас обов'язки органів, які забезпечують безпеку, мають важливе значення для того, щоб при застосуванні таких заходів «діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» для «утвердження і забезпечення прав і свобод людини ... її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеки» [15].

Засади кримінального провадження як гарантії правового статусу особи, яка підлягає забезпеченню безпеки під час кримінального провадження, мають провідне значення. Науковці зауважують, що засадам кримінального провадження – це закріплені в законі політичні та правові ідеї, які відображають демократичну природу кримінального провадження, визначаючи його сутність, забезпечують охорону прав, свобод і законних інтересів особи [16, с. 204]. Вище були наведені приклади тих засад, які прямо передбачають права особи та механізм їх гарантування (ст. ст. 8, 10, 11, 13-15, 21, 24 КПК України).

Кримінальна процесуальна форма як гарантія у кримінальному судочинстві. Це поняття у науці кримінального процесу характеризують як визначений законом порядок кримінального провадження загалом, порядок виконання окремих процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень [14, с. 41]. Тобто – це порядок процедури кримінального провадження. Тож саме кримінальна процесуальна форма визначає підстави застосування, скасування заходів забезпечення безпеки, закріплює види таких заходів та умови їх застосування, передбачає підстави, межі повноважень та спосіб діяльності органів, які застосовують заходи безпеки у кримінальному провадженні. Відповідно її удосконалення слід розглядати як один з основних факторів підвищення дієвості цього інституту кримінального процесуального права.

Заходи кримінального процесуального примусу як гарантія прав осіб, які підлягають забезпеченню безпеки під час кримінального провадження. Насамперед мова йде про запобіжні заходи, метою яких відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 177 КПК України є

запобігання спробам підозрюваного, обвинуваченого незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні [17]. Також як захід примусу слід розглядати окремі заходи забезпечення кримінального провадження. Зокрема накладення грошового стягнення. Вважаємо, що підставою застосування передбаченого гл. 12 КПК України цього заходу забезпечення може бути недотримання особою, узятою під захист, обов'язку виконання умови здійснення заходів безпеки і законні вимоги органів, які забезпечують безпеку (п. а ч. 2 ст. 5 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»).

Судовий та відомчий контроль як гарантія у кримінальному судочинстві при застосуванні заходів забезпечення безпеки його учасників реалізуються як відображення засад, передбачених ст. 55 Конституції України, ст. 24 КПК України, а також відповідних статей, які передбачають роль та повноваження окремих керівників органів, які ведуть кримінальний процес (ст. ст. 36, 37, 39, 39-1, статті глави 26 КПК України). І можна зауважити, що судовий і відомчий контроль при застосуванні заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження є взаємодоповнюючими гарантіями дотримання прав і свобод людини. Ці форми контролю забезпечують реальний, а не формальний захист учасників кримінального провадження, зокрема в умовах підвищених ризиків та надзвичайних ситуацій.

Юридична відповідальність учасників кримінального провадження як гарантія у кримінальному судочинстві при застосуванні заходів забезпечення безпеки його учасників, як вказують науковці, є важливим засобом забезпечення законності та правопорядку в державі, належної реалізації норм законодавства [18, с. 239]. Тобто її реалізація сприяє забезпеченню законності та дотриманню правового порядку застосування заходів забезпечення безпеки під час кримінального провадження, що власне і забезпечує гарантування прав і свобод учасників кримінального провадження. Науковці, які досліджують цей інститут наголошують, що

важливою гарантією забезпечення безпеки учасників кримінального провадження є існування відповідальності за ст. 380, 381, 386 КК України [19, с. 88]. Згодні з такою думкою, бо ці норми КК України є гарантіями належного забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

Висновки

Проведене теоретико-правове дослідження підтверджує актуальність проблеми забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану, адже підстави його введення істотно змінюють характер і рівень загроз їх життю, здоров'ю та майну. Це зумовлює необхідність розширеного розуміння позитивних зобов'язань держави з забезпечення безпеки учасників кримінального провадження та охоплення такими заходами ширшого кола осіб, які беруть або можуть брати участь у кримінальному судочинстві.

Встановлено, що права й обов'язки осіб, до яких застосовуються заходи забезпечення безпеки, закріплені як у КПК України, так і в спеціальному законі, що актуалізує потребу їх системного узгодження. Обґрунтовано доцільність трирівневої класифікації відповідних прав і обов'язків, а також виокремлення права на безпеку як самостійної засади та суб'єктивного права учасника кримінального провадження.

Доведено, що кримінальні процесуальні гарантії відіграють ключову роль у забезпеченні дієвості, а не формальності захисту учасників кримінального провадження, особливо в умовах підвищених ризиків. Водночас виявлено низку системних проблем — нормативну фрагментарність, нечіткість критеріїв оцінки загроз, обмеженість ресурсів і недостатню міжвідомчу координацію, що свідчить про необхідність концептуального оновлення інституту забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, та законодавчого закріплення спеціального режиму його функціонування в умовах воєнного стану. Ці питання можуть становити предмет подальших досліджень цієї проблематики.

Література

1. Ромців О. Забезпечення безпеки осіб під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності: проблеми правового регулювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2017. № 861. С. 508–513.
2. Качмар Б. М. Механізм забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві (кримінальний процесуальний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 20 с.
3. Бурдоль В. В. Поняття та система учасників (суб'єктів) кримінальної процесуальної діяльності з забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. *Наше право*. 2025. № 1. С. 242–249. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.1.37>
4. Голубов А. Є. Елементи процесуального статусу особи. *Вісник Ун-ту внутр. справ*. 2000. № 12. С. 80–83.
5. Бородій І. В. Свідок та його право на забезпечення безпеки у кримінальному провадженні. *Ірпінський юридичний часопис*, 2023. Вип. 1 (10). С. 195–202. DOI 10.33244/2617-4154.1(10).2023.195-202
6. Копетюк М. Особливості забезпечення безпеки осіб у досудовому кримінальному провадженні. *Історико-правовий часопис*. 2013. № 2. С. 126–131.
7. Гриньків О. О., Ляш А. О. Заходи забезпечення безпеки у кримінальному судочинстві: монографія. Тернопіль: Астон, 2012. 260 с.
8. Михайлов П. С. Безпека учасників кримінального провадження як правове поняття. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2022. Серія ПРАВО. Випуск 69. С. 408–411.
9. Osman v. the United Kingdom (87/1997/871/1083), European Court of Human Rights, 28 October 1998. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22item%22:%5B%22001-58257%22%5D%7D> (дата звернення 18.08.2025)
10. Горovenки та Бугара проти України (Заяви №№ 36146/05 та 42418/05), Європейський Суд з Прав Людини, 12 січня 2012 року. URL: https://court.gov.ua/userfiles/file/court_gov_ua_sud5010/Konvenciya_z_pprav/st_2/GOROVENKY_BUGARA.pdf (дата звер-

нення 18.08.2025)

11. Mahmut Kaaya v. Turkey (2000), European Court of Human Rights, 28 March 2000. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58523%22%5D%7D> (дата звернення 18.08.2025)

12. Al-Skeini and Others v. the United Kingdom (2011) European Court of Human Rights, 7 July 2011. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-105606%22%5D%7D> (дата звернення 18.08.2025)

13. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків: Право, 2013. 824 с.

14. Кримінальний процес: підручник / [Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. П. Письменний та ін.]; за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, М. А. Погорецького, С. С. Чернявського. Київ: «ЦУЛ», 2022. 780 с.

15. Конституція України : Конституція, Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 18.08.2025)

16. Швайко, І. Є., Скрипець, В. І. Засади кримінального провадження як гарантія дотримання прав і свобод суб'єктів кримінального процесу. *Ірпінський юридичний часопис*, 2024. № 4(13). С 200–205. [https://doi.org/10.33244/2617-4154-4\(13\)-2023-200-205](https://doi.org/10.33244/2617-4154-4(13)-2023-200-205)

17. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон, кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 18.08.2025)

18. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

19. Орлеан А. М. Процедура забезпечення безпеки учасників кримінального прова-

дження: адаптація законодавства України до європейських стандартів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. № 3 (7). С. 87–92.

Nahorni Petro,

Postgraduate student of Penitentiary Academy of Ukraine

ORCID : 0009-0002-1310-3570

**PERSONS SUBJECT TO SECURITY
PROVISION DURING MARTIAL
ARTS: LEGAL STATUS, RIGHTS AND
OBLIGATIONS**

The article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of the circle of persons subject to security provision during criminal proceedings under martial law, their legal status, rights and obligations, as well as guarantees for their implementation. It is substantiated that martial law significantly transforms the content, nature and intensity of threats to participants in criminal proceedings, which necessitates an expanded interpretation of the state's positive obligations to protect persons participating in criminal proceedings, their rights and obligations.

Attention is drawn to the need to cover a wider range of persons who participate or may potentially participate in criminal proceedings with security measures. Attention is drawn to the fact that the rights and obligations of persons to whom security measures are applied are simultaneously provided for in both the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Law of Ukraine “On Ensuring the Security of Persons Participating in Criminal Proceedings”. This necessitates the need for mutual coordination of the provisions of these regulatory legal acts, proper explanation of their rights and obligations to the relevant participant, as well as ensuring their implementation by authorized state bodies and their officials.

Key words: criminal proceedings, security measures, martial law, participants in criminal proceedings, positive obligations of the state, ECHR practice.